

Altıncı Pencere-8- Hem nasıl bütün ecsam-ı nâmiyede, büyüme zamanında...

Hem nasıl bütün ecsam-ı nâmiyede, büyüme zamanında muntazaman hareketleri ve türlü türlü âlât ile teçhizleri ve çeşit çeşit meyvelere şuurkârane teveccühleri, her biri ferden ferdâ yine o Sâni'-i Hakîm'in vücub-u vücuduna şehadet ve vahdetine işaret eder. Ve heyet-i mecmuasıyla gayet büyük bir mikyasta ihata-i kudretini ve şümül-ü hikmetini ve cemal-i sanatını ve kemal-i rububiyetini gösterir.

“Hem nasıl bütün ecsam-ı nâmiyede,

“Ecsam-ı nâmiye”, büyüüp yetişen cisimler demektir. Bir canlı büyürken hücreleri rastgele değil, milimetrik bir düzenle hareket eder. Ayrıca her canlı, hayatta kalması için gereken cihazlarla donatılır.

Büyüme zamanında muntazaman hareketleri

Tohumun toprağı yarıp gün yüzüne çıkması sıradan gibi görünse de, aslında son derece **hikmetli ve mucizevi bir süreçtir**. Küçük bir tohum, üzerindeki ağır toprağı delip yukarı çıkar; kökleri aşağı inerken gövdesi yukarı yönelir. Üstelik bu hareket, ışık ve yerçekimi gibi farklı uyarılara göre **tam isabetle yönlendirilir**.

Toprak çürütücü olduğu hâlde tohumu bozamaz; aksine onu korur ve gelişmesine zemin hazırlar. Tohumun içinde ise ileride oluşacak bitkinin bütün planı, yapısı ve görev dağılımı önceden yazılmış gibidir. Hangi hücrenin kök, hangisinin gövde olacağı; ne zaman büyüyeceği ve hangi yöne gideceği şaşmadan gerçekleşir.

Bir çekirdeğin muntazam hareketlerine bakalım

1. Filizlenme Hareketi

Çekirdek toprağı düştüğünde, uygun zamanı bekler ve sonra çatlar. Bu çatlama geliş güzel

değil; **tam gerektiği anda ve doğru yerden** olur. İlk kök aşağıya, filiz yukarıya yönelir. Bu, kör bir hareket değil; **hedefli bir başlangıçtır**.

2. Yönlenme (İstikamet) Hareketi

Kökler yer çekimine uygun şekilde **aşağı iner**, gövde ise ışığa doğru **yukarı çıkar**. Aynı varlık içinde iki zıt yönlü hareket, şaşmadan ve karışmadan gerçekleşir. Bu da muntazam bir yönlendirmeyi gösterir.

3. Büyüme Hareketi

Çekirdek büyürken: Kökler yayılır, gövde kalınlaşır, dallar uzar, yapraklar açılır Ama bu büyüme sınırsız ve düzensiz değildir. Her şey **ölçüyle**, belirli bir planla gerçekleşir. Ne fazla ne eksik...

4. Teçhizat (Donanım) Hareketi

Ağaç büyürken ihtiyacına göre donatılır: Yaprak → beslenme, Çiçek → üreme, Meyve → devam. Her parça tam zamanında ortaya çıkar. Bu da **maksatlı bir ilerleyiştir**.

Muntazam Hareketler Çekirdeğe Verilebilir mi?

Çekirdeğin büyümesi, yönlenmesi ve gelişmesi son derece düzenli ve hedefli bir süreçtir. Fakat çekirdeğin kendisi şuursuzdur; ne bilir ne de tercih edebilir. Hangi zamanda filizleneceğini, kökün aşağıya, gövdenin yukarıya gideceğini kendi başına belirlemesi mümkün değildir. Böyle bir düzeni çekirdeğe vermek, ona ilim, irade ve kudret isnat etmek demektir ki bu açıkça imkânsızdır.

Muntazam Hareketler Sebeplere Verilebilir mi?

Toprak, su, hava ve güneş gibi sebepler de bu düzenin sahibi olamaz. Çünkü bunlar şuursuz ve birbirinden bağımsız unsurlardır. Aralarında bir plan yapma, ortak hedef belirleme veya bütün sistemi birlikte idare etme kabiliyetleri yoktur. Eğer bu süreç sebeplerin eseri olsaydı, kök ve gövde gibi zıt yönlü hareketler uyum içinde gerçekleşemez, bu kadar düzenli ve tekrarlanan bir sistem ortaya çıkmazdı.

Bu Düzen Ne Gerektirir?

Çekirdeğin bu muntazam hareketleri gerçekleştirebilmesi için üç temel özellik gerekir: ne yapılacağını bilen bir **ilim**, onu tercih eden bir **irade** ve uygulayan bir **kudret**. Bu üçü olmadan hedefli ve düzenli bir hareket mümkün değildir.

Çekirdeğe bu düzeni vermek onu şuurlu kabul etmeyi, sebeplere vermek ise onları ilim ve irade sahibi görmek anlamına gelir. Her iki yaklaşım da aklen mümkün değildir. Öyleyse bu muntazam hareketler, her şeyi bilen, seçen ve idare eden bir **Sâni'-i Hakîm'in eseridir**.

ve türlü türlü âlât ile teçhizleri...

Çekirdek, küçücük bir madde parçası gibi görünse de içinde adeta **mini bir hayat programı** taşır:

- **Embriyo (bitki taslağı):** Gelecekteki kök, gövde ve yaprağın ilk hâli burada bulunur. Yani çekirdeğin içinde **küçük bir ağaç planı** vardır.
- **Genetik bilgi (DNA):** Ağacın boyu, yaprağın şekli, meyvenin tadı, rengi... hepsi burada yazılıdır. Adeta bir **proje ve yazılım** gibidir.
- **Besin deposu (endosperm / kotiledon):** İlk büyüme için gerekli gıda burada saklanır. Çekirdek filizlenirken buradan beslenir.
- **Koruyucu kabuk:** Çekirdeği dış etkilere karşı korur ve uygun zamanı gelene kadar muhafaza eder.

Büyüdükçe Verilen “Cihazlar” Nelerdir?

Çekirdek büyüdüğü, ihtiyacına göre adım adım donatılır:

1. **Kök Sistemi:** Toprakta su ve mineralleri alır. Bir nevi emme ve beslenme cihazı
2. **Gövde ve Dallar:** Bitkiyi ayakta tutar, suyu yukarı taşır. **Taşıma ve iskelet sistemi**
3. **Yapraklar:** Güneş ışığını kullanarak besin üretir (fotosentez). **Enerji üretim merkezi**
4. **Damar Sistemi (ksilem & floem):** Su ve besinleri tüm ağaca dağıtır. İletim ağı
5. **Çiçek:** Üreme için hazırlanır. Neslin devam sistemidir.
6. **Meyve ve Yeni Tohum:** Yeni çekirdekleri korur ve yayılmasını sağlar. Süreklilik ve çoğalma sistemidir.

Bir çekirdek: İçinde **tam bir plan** taşır. Büyüdükçe **ihtiyacına göre donatılır**. Her aşamada **yeni cihazlar kazanır**.

Bu Cihazları Veren Kim?

Bir çekirdeğin içinde planın bulunması ayrı, o planın **adım adım hayata geçirilmesi** apayrı bir iştir. Çekirdek ne bilir, ne görür, ne de kendine kök, yaprak, damar sistemi kurabilir. Toprak, su, hava ve güneş de şüursuzdur; hangi parçanın ne zaman oluşacağını tayin edemez.

Hâlbuki çekirdek büyürken: Tam zamanında kök verilir. Sonra gövde çıkar. Ardından yapraklar açılır. Daha sonra çiçek ve meyve gelir. Her şey **sırasıyla, şaşmadan ve ihtiyaç anında** verilir. Bu ise gösterir ki: Bu cihazlar ne çekirdeğin eseri, ne de sebeplerin işidir.

Bu cihazları veren; neyi ne zaman vereceğini bilen **bir ilim**, onu seçen **bir irade**, onu var eden **bir kudret** sahibidir. Yani: **Çekirdeği büyüten, onu donatan ve adım adım eğiten bir Sâni'-i Hakîm ve Rab'dir.**

ve çeşit çeşit meyvelere şuurkârane teveccühleri,

Bitkilerin ve ağaçların akılları yoktur, ancak yaptıkları işler (meyve vermek gibi) sanki büyük bir şuurla hareket ediyorlarmış gibidir. Bu durum, onları yapan Sanatkar'ın (Sâni-i Hakîm) varlığının zorunlu olduğunu ve O'nun tek olduğunu tek tek her canlı üzerinde ispat eder.

İncecik bir üzüm asmasınının, kendi gövdesinden çok daha ağır ve vitamin deposu olan üzüm salkımlarını "bilerek" üretmesi mümkün değildir. O asma, sanki bir eczacı gibi vitaminleri, bir aşçı gibi şeker dengesini ayarlar. Bu "şuurkârane" (bilinçliymiş gibi) sonuç, asmanın değil, onu yaratanın ilmini gösterir.

Elma Ağacı: İncecik dallar, ağır elmalar taşır. Meyvenin kabuğu koruyucu, içi besleyici, çekirdeği ise geleceğe yönelik hazırlanır. Bu, "yapmayı bilen" bir ilmi gösterir.

Buğday: Topraktan çıkan başak, yüzlerce taneyi aynı ölçüyle üretir. Her tanede ayrı ayrı besin değeri ve düzen vardır. Sanki bir değirmenci gibi üretim yapar.

Karpuz: Yerden biten ince bir sap, kilolarca ağırlıktaki karpuzu besler. İçindeki su oranı, şeker dengesi ve çekirdek yerleşimi tam ayarlıdır. Bu, rastgele değil; **ölçüyle yapılan bir iş**tir.

Ayçiçeği: Güneşi takip eder, yüzünü ona çevirir. İçinde yüzlerce çekirdek, matematiksel bir düzenle dizilir. Sanki ışığı bilen bir varlık gibi hareket eder.

Çam Ağacı: Soğuk bölgelerde iğne yaprak üretir, su kaybını azaltır. Kozalaklarıyla neslini korur. Ortama göre "karar veriyormuş" gibi davranır

Çilek: Toprağa yakın, küçük bir bitki; kırmızı, tatlı ve kokulu meyveler üretir. Tadı, rengi ve kokusu canlıları kendine çeker. Adeta "yenilmek için" hazırlanmıştır.

Bütün sistem sonunda **meyveye ve yeni çekirdeğe hizmet eder.** Yani ağacın tüm hareketleri baştan sona **bir hedefe kilitlenmiştir.**

Bu örneklerin hepsinde görülen şudur: Bitki **bilmiyor**, ama doğru yapıyor. Hesap yapmıyor, ama **ölçülü üretim yapıyor.** Şuuru yok, ama **şuurkârane sonuçlar çıkarıyor.** O hâlde: Bu şuurkârane işler, bitkinin değil; **onu yaratan ve yöneten Sâni'-i Hakîm'in ilmidir.**

Ve her bir misal tek tek ilan eder: **Bu sanat, tek bir Zâtın eseridir.**

her biri ferden ferdâ yine o Sâni'-i Hakîm'in vücub-u vücuduna şehadet ve vahdetine işaret eder.

- **Ferden Ferdâ:** “Tek tek, her biri ayrı ayrı” demektir. Yani sadece orman değil, ormandaki her bir ağaç; sadece ağaç değil, o ağaçtaki her bir yaprak ve meyve kendi başına birer şahittir.
- **Sâni'-i Hakîm:** Sanatla yapan ve yaptığı her işin bir amacı, hikmeti olan yaratıcı. (Hikmetsiz, tesadüfi iş yapmayan).
- **Vücub-u Vücut:** Varlığının zorunlu olması. Yani, bu eser varsa bir ustası olmak “zorundadır”, aksi aklen mümkün değildir.
- **Şehadet:** Şahitlik etmek, ispatlamak.
- **Vahdet:** Birlik. O sanatkarın tek olduğunu, ortağı olmadığını ifade eder.

1. Vücub-u Vücuda Şehadet (Varlığının Zorunluluğu)

Bir meyve düşünün (örneğin bir nar). Narın içindeki yüzlerce tanenin dizilişi, o tanelerin vitaminle doldurulması ve dışındaki koruyucu kabuk bir “**tasarım**” ürünüdür.

Tasarım varsa, tasarımcı vardır. Nar kendi kendini yapamayacağına ve kör kuvvetler bu hassas nizamı kuramayacağına göre; narın varlığı, onu yapan bir Sâni'nin varlığını **zorunlu** kılar. Yani “Nar varsa, Allah vardır” hükmü bir şehadettir.

Elinizde bir akıllı telefon tutuyorsunuz. Bu telefonun içindeki çiplerin, ekranın ve yazılımın rastgele bir patlamayla veya metal yığınlarının birbirine sürtünmesiyle oluştuğunu iddia edemezsiniz. Telefonun varlığı, onu yapan bir mühendisin varlığını **şart koşar**. (Sâni'in varlığına şehadet).

Her bir bitki, her bir ağaç, hatta her bir meyve; tek başına incelendiğinde bile, son derece hikmetli, ölçülü ve maksatlı bir fiilin eseridir. Bir üzüm tanesi, bir elma, bir buğday tanesi... her biri içinde taşıdığı düzen, besin dengesi ve sanat ile “ben kendim olmadım” der. Çünkü bu kadar ince hesap, bu kadar fayda ve bu kadar sanat; tesadüfün değil, **varlığı zorunlu olan bir Sâni'-i Hakîm'in (vücub-u vücudun)** eseridir.

2. Vahdetine İşaret (Birliğin Delili)

Eğer o nar tanesini kim yapmışsa, o ağacı da o yapmıştır. Ağacı kim yapmışsa, toprağı, suyu ve güneşi de o hazırlamıştır. Bir elma çekirdeği ile güneş arasında bir yardımlaşma varsa, ikisinin sahibi aynı zat olmalıdır. Her bir canlı (ferden ferdâ), kainatın genel düzeniyle bir uyum içindedir. Bu uyum, idarecinin “tek” olduğunu gösterir. Eğer iki usta olsaydı, nizam bozulurdu.

Elinizde bir akıllı telefon tutuyorsunuz. Telefonun ekranı, bataryası ve işlemcisi birbiriyle tam

uyumlu çalışıyorsa; hepsinin aynı fabrikadan veya aynı mühendislik planından çıktığını anlarsınız. “Ekranı başka, işlemciyi başka, birbirinden habersiz biri yaptı” diyemezsiniz. Bu uyum, mühendisin **teklğine** işaret eder. (Vahdetine işaret).

Aynı zamanda bu varlıklar, tek tek incelendiğinde bile aynı hakikati tekrar eder. Farklı bitkiler, farklı meyveler, farklı yerler... ama hepsinde aynı sanat dili, aynı ölçü, aynı hikmet görülür. Bu da gösterir ki bu işler farklı farklı ellere ait değil; hepsini birlikte yapan **tek bir Zâtın (vahdetin)** eseridir.

Ve heyet-i mecmuasıyla gayet büyük bir mikyasta ihata-i kudretini ve şümül-ü hikmetini ve cemal-i sanatını ve kemal-i rububiyetini gösterir.

Bu cümle, bir önceki cümlede bahsettiğimiz “tek tek bireylerin” ötesine geçerek, **bütünün oluşturduğu muazzam tabloya** odaklanır. Yani bir ağaçtan, yeryüzü çapındaki “Bahar” sergisine bir bakış açısı sunar.

1. İhata-i Kudret (Kudretin Her Şeyi Kuşatması)

“İhata”, bir şeyi her taraftan sarmak demektir. Allah’ın gücünün hiçbir şeyi dışarıda bırakmadığını, en küçük hücreden en büyük galaksiye kadar her şeyi aynı anda çekip çevirdiğini gösterir.

Bir bahar mevsiminde, yeryüzünde aynı anda milyarlarca bitkinin toprağı delip çıkması, milyarlarca ağacın çiçek açmasıdır. Tek bir çiçeği açmak güç gerektirir; fakat dünyadaki **tüm çiçekleri aynı anda** ve şaşırmadan açmak, her şeyi kuşatan (ihata eden) sonsuz bir gücü ispat eder.

2. Şümül-ü Hikmet (Hikmetin Her Şeye Yayılması)

“Şümül”, kapsamak; “Hikmet” ise her işi bir fayda, amaç ve tam yerli yerinde yapmak demektir. Kainatta hiçbir şeyin abes, boş veya lüzumsuz olmadığını ifade eder.

Bir ağacın yaprağından köküne, meyvesinden çekirdeğine kadar her parçası bir amaca hizmet eder. Yaprak güneş enerjisi toplar, kök su arar, çekirdek nesli korur. Bu faydalılık (hikmet) sadece bir ağaçta değil, **bütün yeryüzü ekosisteminde** (heyet-i mecmuasında) kusursuz bir dengeyle işler. Hiçbir canlı “Ben niye buradayım?” demez, her biri sistemin bir dişlisidir.

3. Cemal-i Sanat (Sanatın Güzelliği)

Allah’ın sanatının sadece “fonksiyonel” olmadığını, aynı zamanda ne kadar estetik, zarif ve büyüleyici olduğunu ifade eder.

Meyve ağaçlarını düşünün. Sadece besin üretmiyorlar; aynı zamanda harika kokular, göz alıcı renkler ve geometrik mucizeler sergiliyorlar. Bir bahçeye girdiğinizde hissettiğiniz o “estetik zevk”, Sanatkar’ın kendi sanatındaki gizli güzelliği (Cemal) bizlere göstermek istemesindedir.

4. Kemal-i Rububiyet (Eksiksiz Terbiye ve Yönetim)

“Rububiyet”, bir şeyi beslemek, büyütme ve mükemmelliğe doğru terbiye etmek demektir. “Kemal” ise bunun kusursuz ve eksiksiz yapılmasıdır.

Yeryüzü dev bir sofraya gibidir. Her canlının rızık, ihtiyacına göre tam vaktinde gönderilir. Yavru doğar doğmaz sütü hazır; toprak kurduğunda bulutlar su taşır. Trilyonlarca muhtacın hiçbirinin unutulmaması ve hiçbirinin idaresinde aksama olmaması, Rububiyetin (yöneticiliğin) kemal derecesinde olduğunu gösterir.

Büyük Bir Fabrika Temsili

Bu dört kavramı bir **“Akıllı Fabrika”** örneğiyle birleştirelim:

1. **İhata-i Kudret:** Fabrikadaki binlerce robot kolun, hiç durmadan ve büyük bir güçle aynı anda çalışması.
2. **Şümül-ü Hikmet:** Fabrikada üretilen en küçük vidanın bile bir yerinin olması, hiçbir parçanın çöpe atılmaması.
3. **Cemal-i Sanat:** Üretilen ürünlerin sadece çalışması değil, aynı zamanda tasarım ödülü alacak kadar şık ve zarif olması.
4. **Kemal-i Rububiyet:** Fabrikanın enerji ihtiyacından çalışanların maaşına, hammaddeden sevkiyata kadar her şeyin sıfır hata ile yönetilmesi.

Özetle: Üstad bu cümlede bize şunu diyor; “Gözünü bir çiçekten ayır ve bütün yeryüzüne bak! Göreceğin o muazzam faaliyet; sonsuz bir gücü, her şeyi kuşatan bir ilmi, büyüleyici bir güzelliği ve kusursuz bir rububiyeti ilan etmektedir.”